

Jaroslav Zeman, *Mezi tradicí a modernitou: Město v průmyslovém věku: Severočeská architektura v první polovině 20. století*, oponentní posudek dizertační práce, FF UK, Praha 2017

Práce kolegy Zemana se zabývá dějinami architektury a urbanismu ve třech severočeských městech, Ústí nad Labem, Liberci a Jablonci. Sleduje historii těchto měst zhruba od konce 19. století do druhé světové války, čili zabývá se převážně moderní architekturou sudetských Němců a různými jejími podobami. Zaměření Zemanovy práce bychom mohli vystihnout i tak, že co u sudetoněmecké architektury vybádal na severní Moravě Jindřich Vybíral ve značně přelomovém katalogu *Jiný dům* (1995), to si vzal za předmět svého zkoumání kolega Zeman v severních Čechách.

Přestože se od roku 1989 severočeský region dočkal většího počtu umělecko-historických prací zaměřených na architekturu moderní doby, Zemanova dizertace je nepochybně překonává množstvím zpracovávaného materiálu. Kolega Zeman uvádí ve své práci na scénu nesmírně početnou řadu známých i neznámých budov i jejich projektů a stejně bohatá se jeho dizertace zdá být i počtem známých i neznámých architektů té doby. Někdy však tato obrovitost masy zpracovaných faktů nevyznívá jako klad. Přestože autor dobře umí zasazovat své poznatky do širšího ekonomicko-politického kontextu a umí všechny zpracovávané stavby dobře charakterizovat, zachází se svým materiálem převážně stylově-kritickou metodou, tj. popisuje v každém městě zvlášť pozvolnou stylovou proměnu jeho architektury ve všech jejích stylových odstínech a kombinacích. Napoprvé – v Ústí nad Labem – je to ještě stravitelné. Když se však téměř totéž opakuje v Liberci, Jablonci a v poněkud aditivně připojených městech Plzni a Saské Kamenici, čtenář musí do četby Zemanovy práce investovat trpělivost neúměrnou kýženému výsledku. V tomto ohledu Zemanova práce narazila na meze stylově-kritické metody. Pokud by kolega Zeman pomýšlel na publikování svých obsáhlých a jistě cenných výzkumů, a to by určitě měl, musí v tom případě přemýšlet o jiném způsobu uspořádání svého materiálu, například podle ideových témat, jak to udělali Pavel Zatloukal v *Příbězích z dlouhého století* nebo Jindřich Vybíral v monografii Leopolda Bauera, anebo podle „úloh“ („*Baufaufgabe*“), s nimiž pracují Helmut Lorenz nebo Jiří Kroupa ve studiích o architektuře baroka. Nepochybuji však o tom, že se kolega Zeman s tímto úkolem vyrovná po svém a dobře.

Od tohoto slabého místa Zemanovy práce se rád přesunu k dvěma jejím silným stránkám. Myslím, že první z nich spočívá v autorových vynikajících znalostech teoretické produkce sudetoněmeckých, respektive domácích německojazyčných architektů moderní doby. V

lokálním denním tisku, sudetoněmeckých časopisech a sbornících, ba i v knihách napsaných architektky se kolegovi Zemanovi podařilo najít pozoruhodný soubor zajímavých teoretizujících textů, které nám pomáhají zjistit, jaké úvahy a jaké typy myšlení se skrývají za formami moderní sudetoněmecké architektury. Kdyby si kolega Zeman vypomohl poznatky Jindřicha Vybírala z katalogu *Jiný dům*, pracemi Simony Markové, Pavla Prouzy nebo Tomáše Pavlíčka, podařilo by se mu už z textů tohoto původu seskládat hodnotnou antologii a já mu kladu na srdce, aby se do této úlohy ihned pustil.

Druhý velmi světlý moment Zemanovy dizertace pro mě představuje její závěrečná kapitola (Existuje architektura českých Němců?, s. 335-349), v níž se už kolega zbavil zastaralého stylově-kritického přístupu a použil zde aktuálnější výkladové metody. Znovu se zde – po pracích Jindřicha Vybírala - zamýšlí nad klíčovou otázkou výzkumu architektury této doby, která spočívá v tom, zda je správné považovat relativně konzervativní produkci českých Němců za něco méně hodnotného než funkcionalistickou avantgardu, k níž tehdy tíhly střední vrstvy Čechů. Tato závěrečná kapitola Zemanovy práce aspoň v mých očích napravuje předchozí metodické slabiny kolegovy dizertace. Rozhodně by stála za publikování v nějakém významném časopisu.

Za dizertací Jaroslava Zemana se skrývá obrovské množství práce. Autor se v ní projevil jako vynikající znalec sesbíraného materiálu. Plně ji proto doporučuji k obhajobě a přimlouvám se za její co nejlepší ohodnocení.

Prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc., v Praze 4. 6. 2017